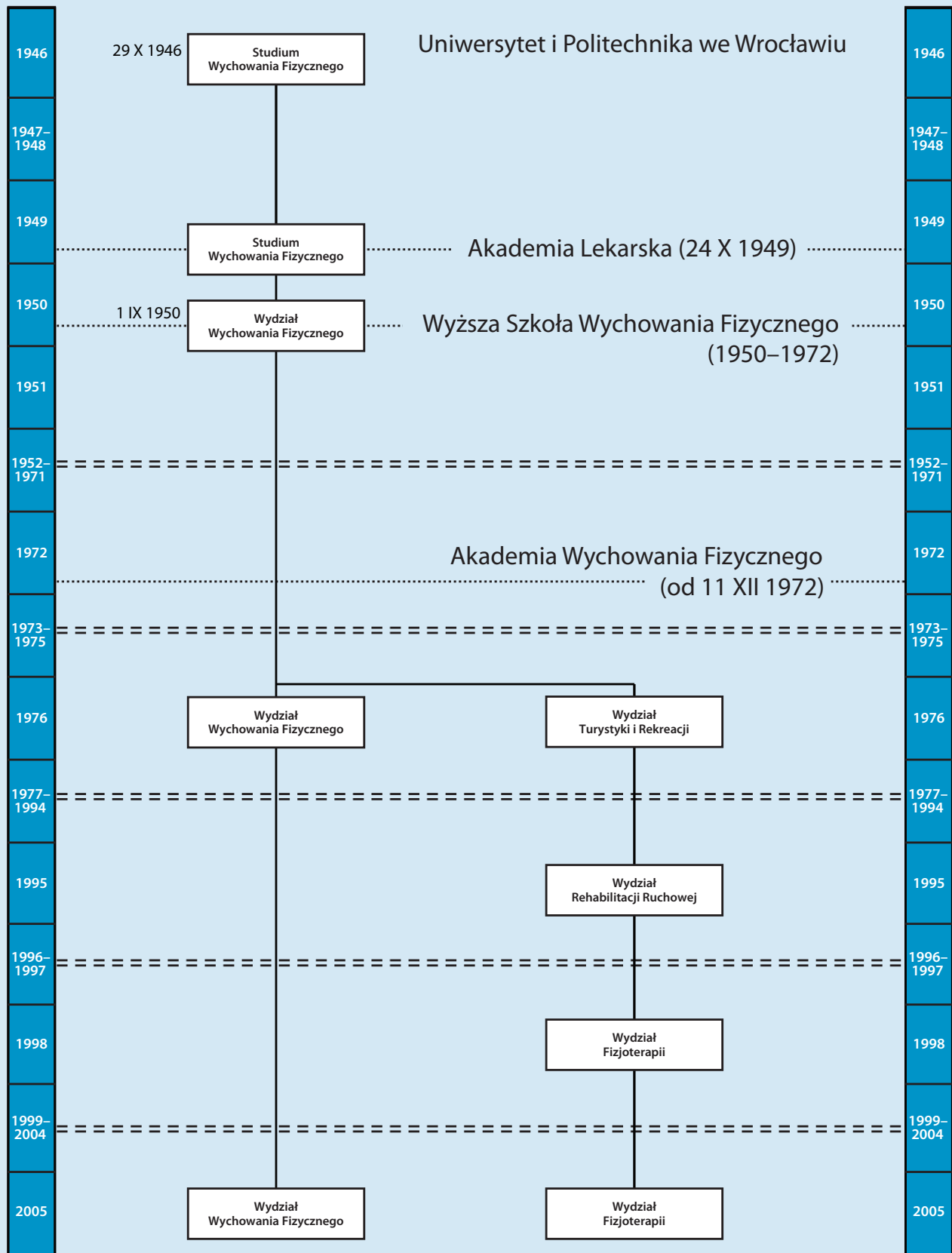

AKADEMIA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO

STRUKTURA WYDZIAŁÓW AKADEMII WYCHOWANIA FIZYCZNEGO (1946–2005)

W Statucie AWF czytamy m.in., że do jej zadań należy: „Rozwijanie i upowszechnianie kultury narodowej, zwłaszcza w dziedzinie kultury fizycznej, oraz udział w ochronie i poprawie zdrowia społeczeństwa”.

Tak określa w skrócie swoją misję Akademia, która jest obecnie uczelnią dwuwydziałową z Wydziałem Wychowania Fizycznego i Wydziałem Fizjoterapii (dawniej Rehabilitacji Ruchowej), kształcącą w systemie studiów dziennych, zaocznych, wieczorowych i podyplomowych, a także studiów doktoranckich. Przejściowo w l. 1976–1981 istniał też Wydział Turystyki i Rekreacji, zamknięty z powodu braku specjalistów. Uczelnia posiada pełne uprawnienia akademickie do nadawania tytułów zawodowych licencjata i magistra oraz stopni naukowych doktora i doktora hab. nauk o kf.

Wrocławską AWF powstała w 1946 r. jako Studium WF przy Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki. W tym czasie brakowało 250 nauczycieli w województwie wrocławskim, a wśród zatrudnionych było zaledwie 8% z pełnymi kwalifikacjami. Ówczesny kurator oświaty Zbigniew Skrocki zwrócił się przez prof. Andrzeja Klisieckiego do Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki z prośbą o zorganizowanie jednorocznego kursu nauczycieli WF. Inicjatywa ta znalazła poparcie (11 listopada zapoczątkowano wpis na roczny kurs), ale niestety bez przyznania na ten cel funduszy z Ministerstwa Oświaty. Pierwszy oficjalny budżet otrzymano dopiero na początku 1948 r. Na cele studium przekazano budynek administracyjny i sportowy (zbyteczne chyba dodawać, że były zdewastowane) wraz z małym stadionem przy ul. Witelona. Niemniej jednak roczny kurs uruchomiono i pierwszym dyrektorem Studium WF, a późniejszym rektorem, gdy w 1950 r. przekształcono je w samodzielną Wyższą Szkołę WF, został prof. A. Klisiecki. Do pionierów i pierwszych wykładowców należeli lekarze: prof. Kazimierz Czyżewski, Tadeusz Nowakowski i Czesław Niżankowski, oraz nauczyciele WF m.in. Zofia Dowgird, Bogdan Berezecki, Antoni Szymański (razem 8 wykładowców i 11 instruktorów). Nieco później, bo w 1946 r., dołączył do tego grona cieszący się niezwykłą popularnością wśród studentów biochemik Franciszek Wandokanty. Wraz z podniesieniem rangi uczelni pozyskano również uprawnienia do nadawania stopnia magistra WF, aczkolwiek egzaminy i obrony wykraczały poza trzyletni program studiów. W owym czasie część wykładowców po studiach WF robiła dodatkowe studia na wydziałach uniwersyteckich. Tam również czasem broniła dySSERTACJI doktorskich.

Roczny kurs w 1946 r. rozpoczęło 87 osób, ale gdy otwartą się możliwości kontynuowania nauki wg programu trzyletniego, podjęło ją 57 osób. Po dziesięciu latach uczelnia

wypromowała 760 absolwentów – nauczycieli WF (w tym 27 studiujących równolegle medycynę). Największy przyrost liczby studentów, bo dwuipółkrotny, nastąpił między 1967 a 1976 r. Organizowano też ośrodki zamiejscowe dla studiów zaocznych, najpierw w Jeleniej Górze (1972–1991), a potem w Lubinie (1991–1998). Na potrzeby programowe uczelnia utworzyła też własne ośrodki dydaktyczno-szkoleniowe w Zieleńcu (sporty zimowe) i Olejnicy w celu realizacji programu obozów letnich (ośrodek w Olejnicy obchodził w 2004 r. swoje 40-lecie). Obecnie na trzech kierunkach oraz według różnych trybów studiuje ponad 4 tys. studentów.

Kształcenie było oparte na programie studiów, który rozwijał się wraz z pozyskiwaniem nowych wykładowców. Rosły również kwalifikacje instruktorów i wykładowców, specjalistów WF. Notuje się w owym czasie stopniowy, konsekwentny postęp wiedzy zawodowej i nauki, która obejmowała specyficzne aspekty teoretyczne WF, rekreacji, sportu i rehabilitacji ruchowej. Znalazło to wyraz w powstaniu załączków kierunków

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 5 lipca 1950 r.

w sprawie przekształcenia Studiów Wychowania Fizycznego przy Akademii Medycznych w Poznaniu, Wrocławiu i Krakowie w Wyższe Szkoły Wychowania Fizycznego.

Na podstawie art. 16 i 19 ust. 3 dekretu z dnia 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego (Dz. U. R. P. Nr 66, poz. 415) oraz art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 30 grudnia 1949 r. o organizacji spraw kultury fizycznej i sportu (Dz. U. R. P. Nr 65, poz. 526) zarządza się, co następuje:

- § 1. Studia Wychowania Fizycznego przy Akademii Medycznych w Poznaniu, Wrocławiu i Krakowie przekształca się w Wyższe Szkoły Wychowania Fizycznego. Szkoły te są szkołami akademickimi i stosuje się do nich przepisy dekretu o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego.
- § 2. 1. Wyższe Szkoły Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Wrocławiu i Krakowie przekazuje się Głównemu Komitetowi Kultury Fizycznej przy Prezesie Rady Ministrów.
2. Zwierzchnią władzą w sprawach zarządu i nadzoru na Wyższych Szkołach Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Wrocławiu i Krakowie, wykonywanych przez Główny Komitet Kultury Fizycznej, jest Prezes Rady Ministrów.
- § 3. Studenci byłych Studiów Wychowania Fizycznego przy Akademii Medycznych w Poznaniu, Wrocławiu i Krakowie stają się studentami Wyższych Szkół Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Wrocławiu i Krakowie.
- § 4. Wykonanie rozporządzenia porucza się Prezesowi Rady Ministrów.
- § 5. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą obowiązującą od dnia 1 lipca 1950 r.

Prezes Rady Ministrów: J. Cyrankiewicz

Współzałożyciele, pionierzy i pierwsi wykładowcy

Andrzej Klisiecki

Zbigniew Skrocki

Czesław Niżankowski

Tadeusz Nowakowski

Kazimierz Czyżewski

Franciszek Wandokanty

Zofia Dowgird

Antoni Szymański

Bogdan Berezcki

badawczych, z czasem rozwiniętych do poziomu, który mógł pretendować do rangi szkoły naukowej. Nauki podstawowe – rozwinięte w tradycji akademickiej, stanowiące istotną treść kształcenia na tej uczelni, znalazły swój specyficzny obszar zastosowań. Fizjologia skoncentrowała się na przemianach i adaptacji do wysiłku, antropologia swój wkład ma w powiązaniu struktury z funkcją, co dalej rozwinęło się w badania motoryczności człowieka. Biomechanika, przedmiot, który początkowo był rozwijany wyłącznie na WF i wyłonił się z anatomii funkcjonalnej, koncentrował się na badaniach ruchu człowieka od lokomocji po wyrafinowane techniki sportowe. Dydaktyka skierowała swe zainteresowania na procesie uczenia się i nauczania czynności ruchowych. W obszarze takich nauk kf znalazła też oparcie rehabilitacja, korzystająca z różnych

form ruchowych jako środka przywracania zdrowia i sprawności. Te poczynania merytoryczne zaowocowały rozwojem dziedziny zwanej naukami o kf, co znalazło wyraz formalny w pozyskaniu uprawnień do doktoryzowania (1966) i prawa przeprowadzania przewodów habilitacyjnych w zakresie nauki o kulturze fizycznej (1990). W 1972 r. uczelnia przemianowana została na Akademię Wychowania Fizycznego.

Rozwój bazy materialnej krótko charakteryzują następujące dane: w okresie Studium (1946–1950) dysponowano dwoma budynkami i stadionem lekkoatletycznym przy ul. Witelona. Powierzchnia użytkowa i kubatura pomieszczeń dydaktycznych i administracyjnych do 1971 r. wzrosła dwukrotnie, teren zaś powiększył się niemal pięciokrotnie. Dalším wzbogaceniem uczelni było przejście od władz miejskich terenów Stadionu Olimpijskiego w 1975 r. Każda budowa obiektu w owym czasie to ogrom problemów. Na przykład o budowę własnego domu studenta intensywnie starano się za kadencji rektora prof. T. Marciniaka (1962–1965), a oddany on został do użytku w 1976 r. W 1996 r. powierzchnia terenów wynosiła niemal 90 ha, powierzchnia użytkowa budynków ponad 46 tys. m², a ich kubatura ponad 221 tys. m³. W ostatnich latach (do 2005 r.) kubatura wzrosła o dalsze 42%, a powierzchnia użytkowa o 30%, dzięki wzniesieniu dwóch pawilonów dydaktycznych dla katedr teoretycznych oraz takich obiektów sportowych, jak kryta pływalnia, wielofunkcyjna hala sportowa i hala tenisowa.

W dotychczasowej 59-letniej historii kształcenia specjalistów kf studia magisterskie na trzech kierunkach: WF, fizjoterapia oraz rekreacja i turystyka, ukończyło 15 105 absolwentów. Począwszy od lat 60. ubiegłego wieku na uczel-

Pierwszy budynek dydaktyczno-administracyjny przy ul. Witelona

ni organizowano wiele kursów trenerskich i instruktorskich w różnych dyscyplinach sportu, m.in. boks, kajakarstwo, a w 1976 r. odbył się nawet pierwszy w kraju kurs trenerów sportów lotniczych. Od lat 80. ubiegłego wieku studiowali na uczelni obcokrajowcy (w języku polskim), a ostatnio utworzono dla nich program w języku angielskim.

AWF może poszczycić się znacznymi osiągnięciami w kształceniu kadr naukowych k.f. Wypromowano 367 doktorów, 17 doktorów hab., a tytuły profesorów nauk o k.f. uzyskało 15 jej wychowanków. Doktorami h.c. Akademii (6 doktorów) są naukowcy z Francji, Włoch, USA i Polski.

Dynamikę rozwoju kadrowego zawiera tabela 31. Jak w niej przedstawiono, załóżek przyszłej własnej kadry stanowili profesorowie i wykładowcy Uniwersytetu i Politechniki, w tym w większości lekarze. W późniejszych latach wprowadzono funkcję zastępcy profesora, którą powierzono specjalistom WF, przeważnie absolwentom studiów WF z lat przedwojennych (Warszawa, Kraków). Na początku lat 60. ubiegłego wieku zaczęto ubiegać się o stopnie doktora nauk k.f. W 1968 r. mianowano sześciu docentów spośród doktorów k.f. specjalizujących się w różnych naukach podstawowych. Ówczesny strajk studentów, tak jak na innych uczelniach Wrocławia, w AWF szczęśliwie zakończył się bez większych represji. W latach 70. minionego stulecia wśród docentów są doktorzy hab. k.f. a dalej, wciąż korzystając ze specjalistów różnych nauk podstawowych, przynajmniej 50% stanowią doktorzy hab. bądź profesorowie tytularni nauk o k.f.

Absolwenci i pracownicy uczelni są członkami licznych towarzystw naukowych, organizacji społecznych i politycznych, posłami na Sejm, członkami gremiów opiniotwórczych w szkolnictwie wyższym i k.f. Z Akademią związani są znani trenerzy i sportowcy polscy, medaliści igrzysk olimpijskich, mistrzostw świata oraz mistrzostw Europy. W całym historycznym okresie uczelni ponad 90 absolwentów było trenerami kadry narodowej w różnych dyscyplinach sportu, a wśród studentów i absolwentów notujemy nazwiska ponad 50 olimpijczyków, w tym medalistów, jak Józef Zapędzki (strzelectwo) czy Ryszard Szurkowski (kolarstwo). Od kilkunastu lat działa aktywnie stowarzyszenie absolwentów, podtrzymując więź wychowanków z macierzystą uczelnią.

Wyrazem działalności naukowej uczelni są jej doktoranci, habilitanci i profesorowie tytularni oraz ich twórczość naukowa. Wyróżnionych pięć szkół naukowych ma swoje źródła i inspiracje w pracy profesorów przybyłych do Wrocławia w okresie powojennym. Wcześniej już wymieniono profesoro-

Stadion Olimpijski

rów A. Klisieckiego i K. Czyżewskiego. Do nich na samym początku dołączył matematyk i antropolog prof. Adam Wankę, a następnie pedagog prof. Jan Konopnicki. W późniejszym okresie podjął pracę na uczelni anatom prof. T. Marciniak, który dał początek biomechanice. Zwykle traktowani są oni jako organizatorzy szkół, gdyż związani względnie krótko z uczelnią, nadali ich wychowankom kierunek badawczy. Nie zawsze inspiracje badawcze rozwinęły się w szkołę naukową z typową dla takiej szkoły trzypokoleniową kadrą oraz właściwym, specyficznym dorobkiem naukowym. Można jednak wyróżnić takie kierunki, które rozwinęły się w szkoły naukowe, jak antropologia funkcjonalna, teoria WF i teoria sportu, optymalizacja procesu nauczania i uczenia się motorycznego, fizjoterapii ruchowej czy biomechaniki ruchu ciała ludzkiego i techniki sportowej, które są przedstawiane w części poświęconej szkołom.

Miarą postępu nauki i udziału w nim nauczycieli akademickich są publikacje, czasopisma naukowe, podręczniki wydawane przez pracowników uczelni czy laboratoria. Na przykład dynamika wzrostu liczby publikacji począwszy od l. 1945–1955 (27 pozycji) po kolejne dziesięciolecia XX w. wyraża się cyframi: 247, 533, 856, 1280 (lata 1986–1995), aż po lata 1996–2005, w których liczba prac opublikowanych osiągnęła 4325. Stosowane obecnie kryteria punktowe związane z klasą czasopisma i indeksem cytowań sprzyjają nie tylko zwiększaniu liczby publikacji, ale przede wszystkim ich jakości. Praca naukowa zaś nie może istnieć bez laboratoriów. Niektóre z nich osiągnęły taki poziom, że uzyskały certyfikaty PN-EN ISO 9001:2001; są to: Pracownia

Tab. 31. Liczba pracowników naukowo-dydaktycznych i studentów AWF w latach 1946–2005

	1946	1950	1953	1967	1972	1976	1995	2005
Pracownicy ogółem	18	29	47	109	117	189	211	312
profesorowie	5 ^a	3	3	2	2	2		
profesorowie zwyczajni							16 ^b	23 ^c
profesorowie nadzwyczajni							15 ^d	23 ^e
docenci				6	16	22		
adiunkci, asystenci i wykładowcy			44	101	99	165	180	266
asystenci i nauczyciele wf	11							
asystenci i wykładowcy		26						
studenci	87	384	434	560	988	1400	2230	4660

^a Uniwersytetu i Politechniki; ^b w tym nauk k.f. – 7; ^c w tym nauk k.f. – 17; ^d w tym nauk k.f. – 9; ^e w tym nauk k.f. – 11

Badań Wysiłkowych, Pracownia Analiz Biomechanicznych i Pracownia Badań Czynnościowych w Fizjoterapii. Uczelnia w swej historii może wykazać się przygotowaniem konferencji naukowych i seminariów, w tym również z udziałem licznych gości zagranicznych. Do częściej organizowanych – cyklicznych – należy zaliczyć: Szkołę Biomechaniki, Międzynarodowe Dni Fizjoterapii, Dydaktykę WF, Teorię Sportu oraz Problemy Naukowe w Pływaniu i Lekkiej Atletyce.

Wsparciem dla pracy naukowej, jak i oczywiście dla kształcenia podstawowego, są bez wątpienia zasoby biblioteczne, warunki ich przechowywania i udostępniania. Biblioteka długo czekała na w miarę zadowalające warunki (które obecnie już stają się niewystarczające), bo do 1985 r. Obecnie w pawilonie biblioteki jest miejsce na zbiory, czytelną główną (67 miejsc) i czasopism oraz ośrodek informacji naukowej. Wprowadzony ostatnio komputerowy system ALEPH świadczy o zadowalającym stanie funkcjonowania biblioteki. Zasoby biblioteczne wzrastały powoli; od 16 831 tomów w l. 1966–1975 do ponad 70 tys. książek i skryptów w l. 1986–1995. Obecnie mamy niemal 90 220 woluminów, trzy bazy (CD-ROM), obejmujące kf i sport oraz turystykę, jak: SportDiscus, Spolit i RECPARK, dostęp konsorcyjny do ok. 10 450 czasopism pełnotekstowych, abstraktów i spisów treści zawartych w bazach EBSCO oraz do bazy SportDiscus, która zawiera ok. 650 tys. rekordów opisów bibliotecznych.

Uczelnia rozwijała stopniowo swoją działalność wydawniczą. Pierwszy tom Rozpraw Naukowych (rocznik) ukazał się w 1962 r., seria ta wydawana była do 1991. W 1967 r. podjęto wydawanie Zeszytów Naukowych, przekształconych w „Kwartalnik Naukowy” (1994). Ponadto od 1980 r. wydawane są (nieperiodycznie) Studia i Monografie, w której to serii do tego czasu ukazało się 90 numerów. Czasopisma wychodzące pod szyldem AWF to półrocznik „Human Movement” obecnie wydawany w języku angielskim (poprzednia nazwa „Człowiek i Ruch”) i kwartalnik „Fizjoterapia”. Wydawnictwo ma też pokaźny dorobek w wydawaniu skryptów (dawniej) i książek własnych autorów.

Na stanowisku rektora przez niemal 60 lat istnienia uczelni przeplatali się przedstawiciele nauk medycznych, pedagogiki i kf. Pierwszym rektorem, a zarazem założycielem uczelni, był fizjolog prof. A. Klisiecki (niezbyt chętnie widziany przez władze polityczne w owym czasie), jego zaś następcą był pedagog prof. J. Konopnicki. Kolejni rektorzy to anatom prof. T. Marciniak i jego uczeń, związany z uczelnią od jej powstania, prof. Czesław Niżankowski. Prof. Aleksander Barański, następny rektor, był absolwentem AWF w Warszawie. Pierwszym zaś wychowankiem uczelni wrocławskiej, który objął to stanowisko, był prof. Julian Jonkisz, pedagog. Koniec jego kadencji przypadł na okres powstania Solidarności i jak napisano w innym opracowaniu (zob. Bibliografia środowiska naukowego Wrocławia i Opola w latach 1945–2005, poz. 153) „pod naporem oskarżeń i zarzutów 24 lutego 1981 r. złożył rezygnację z urzędu”. W maju tego roku odbyły się wolne wybory i rektorem został antropolog, związany z uczelnią od asystentury, prof. Antoni Janusz. Niestety, ta kadencja trwała krótko, bo w styczniu 1982 r., po strajku okupacyjnym na uczelni i internowaniu kilku pracowników, w tym prorektora oraz studentów, został on zmuszony do ustąpienia.

Na stanowisko rektora został mianowany prof. Bolesław Buła, fizjolog, absolwent równoległych studiów medycznych i WF oraz pracownik uczelni od 1952 r. Najdłużej rektorem był prof. Zdzisław Zagrobelny – lekarz związany z kształceniem fizjoterapeutów – bo dwukrotnie przez dwie kadencje. Jego kadencje były przedzielone przez kadencję rektora prof. Tadeusza Bobera, biomechanika i wychowanka uczelni (od 1990 r. rektorzy byli wybierani w wolnych wyborach) oraz prof. Krzysztofa Sobiecha, biochemika, absolwenta AR. Od 2002 r. ponownie władza rektorska została przekazana w ręce wychowanka uczelni, prof. Tadeusza Koszczyca, specjalisty dydaktyki WF.

W koncepcji obecnych władz uczelni zarysowują się trzy podstawowe kierunki doskonalenia funkcjonowania szkoły.

1. Rozwój działalności naukowej i kształcenie kadr naukowych.

Podstawowymi celami w tym zakresie są: poszerzenie kadry samodzielnych, kierunkowych pracowników naukowo-dydaktycznych (strategia działań w tym obszarze związana jest przede wszystkim z uzyskiwaniem tytułów i stopni naukowych przez aktualnie zatrudnionych nauczycieli akademickich), rozwój struktur organizacyjnych – laboratoriów i pracowni naukowych, posiadających europejską akredytację do prowadzenia działalności naukowo-badawczej w dziedzinie kf; pozyskiwanie rządowych i pozarządowych środków finansowych na prowadzenie działalności naukowo-badawczej.

2. Rozwój działalności dydaktycznej.

Głównymi zamierzeniami w tym obszarze są: powołanie i rozpoczęcie działalności edukacyjnej na nowym kierunku studiów: sport; dynamiczny rozwój kształcenia na kierunku turystyka i rekreacja, prowadzący do ponownego utworzenia Wydziału Turystyki i Rekreacji; wprowadzenie w pełni elastycznego systemu studiów, opartego na wewnętrznym i zewnętrznym transferze punktów kredytowych.

3. Rozwój infrastruktury uczelni.

Podstawowe zamierzenia w tym zakresie to: budowa nowych obiektów dydaktyczno-administracyjnych dla Wydziału Fizjoterapii, administracji uczelni oraz nowoczesnej biblioteki; dalsza rozbudowa bazy dydaktyczno-sportowej: hali do sportów walki, sztucznego lodowiska oraz zaplecza do gier zespołowych na boiskach otwartych. Budowa dwóch z tych obiektów (Wydział Fizjoterapii i hala do sportów walki) rozpoczęła się w 2005 r.

W ostatnich latach wrocławska AWF jest najwyższej oceniana w Polsce. Przez dwa lata kolejno zajmowała pierwsze miejsce w rankingu polskich uczelni wychowania fizycznego. Wydział Wychowania Fizycznego otrzymał bardzo dobrą ocenę Państwowej Komisji Akredytacyjnej, a w rankingu Ministerstwa Nauki i Informatyzacji oba wydziały Akademii uzyskały najwyższą, trzecią kategorię w zakresie działalności naukowo-badawczej.

Obecnie uczelnia spełnia europejskie wymogi kształcenia, zgodne z ECTS (The European Credit Transfer System). Tym samym bez przeszkód mogą na niej studiować studenci ze wszystkich krajów UE. AWF stała się znakomitą wizytówką środowiska akademickiego Wrocławia.

Rektorzy w latach 1950–2005

Andrzej Klisiecki
(1950–1956)

Jan Konopnicki
(1956–1962)

Tadeusz Marciniak
(1962–1965)

Czesław Nizankowski
(1965–1970)

Aleksander Barański
(1970–1973)

Julian Jonkisz
(1973–1981)

Antoni Janusz
(1981–1982)

Bolesław Buła
(1982–1984)

Zdzisław Zagrobelny
(1984–1990, 1996–2002)

Tadeusz Bober
(1990–1993)

Krzysztof Sobiech
(1993–1996)

Tadeusz Koszczyc
(2002–)